

**A RENDSZERVÁLTÁS EGYES KÜLÖNÖS JOGINTÉZMÉNYEI:
VISSZATEKINTÉS A PRIVATIZÁCIÓRA ÉS
A TŐZSDEI PRIVATIZÁCIÓRA**

**SOME SPECIAL LEGAL INSTITUTIONS OF THE CHANGE
OF REGIME: REVIEW OF THE INSTITUTIONS
OF PRIVATIZATION AND STOCK MARKET PRIVATIZATION**

ERDŐS ÉVA* – MÁTÉ DÁVID ADRIÁN**

Absztrakt: Annak ellenére, hogy Magyarországon a rendszerváltás 30 éve megtörtént, még a mai napig érezteti hatását. A korszak kiemelt jelentős pénzügyi jogi intézkedéseket hozott, amelyekből sok tapasztalatot nyerhettünk. Ennyi év távlatából bizonyos szempontból könnyebb, bizonyos szempontból pedig nehezebb dolgunk van áttekinteni a korszak ikonikus intézményeit, így a privatizációt és a tőzsdei privatizációt, valamint ezen intézmények egyes pénzügyi jogi kérdéseit, és nemkülönben az állami vagyon változásának egyes állomásait.

Kulcsszavak: *rendszerváltás, privatizáció joga, tőzsdei privatizáció, állami vagyon, pénzügyi jog*

Despite the fact that the change of regime took place in Hungary 30 years ago, it still has an impact today. The era brought prominent significant financial legal measures from which we were able to gain much experience. Nowadays it is easier and, in some cases, more difficult for us to review the iconic institutions of the era, privatization and stock market privatization, as well as some of the financial legal issues of these institutions, and steps of change in state property.

Keywords: *regime change, privatization, stock exchange privatization, state property, financial law*

* Dr. ERDŐS ÉVA
PhD intézeti tanszékvezető egyetemi docens
Miskolci Egyetem ÁJK
Államtudományi Intézet
Pénzügyi Jogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
jogerdos@uni-miskolc.hu

** Dr. MÁTÉ DÁVID ADRIÁN
II. évf. PhD-hallgató
Miskolci Egyetem ÁJK
Civilisztikai Tudományok Intézete
Munka- és Agrárjogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
damate93@gmail.com

Bevezetés

Idén ünnepeljük a magyarországi rendszerváltás 30. évfordulóját, amely kellő alapot ad számunkra arra, hogy a rendszerváltás egyes különös pénzügyi jogi intézményeit újra vizsgálat tárgyává tegyük. A rendszerváltás fogalma alatt rendszerint az 1989–1990 között lezajlott eseményeket értjük, amikor a korábbi egypártrendszeren alapuló tervutasításos gazdaságirányítást hátrahagyva áttértünk a demokratikus, többpártrendszeren alapuló piacgazdasági viszonyokra. Természetesen a megjelölt időintervallumtól eltérően a folyamatok valójában több évig zajló események és bonyolult jogi megoldások voltak. Maga a rendszerváltás több szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bíró esemény, mint a nevében is benne van, az adott politikai, gazdasági, társadalmi berendezkedés mélyreható és gyökeres változásáról van szó. Ez magában foglalja az említett három nagy témakört, és lényegében lefed minden jelentős területet. Jelen tanulmány szempontjából azonban csupán az egyik elemével kívánunk foglalkozni, nevezetesen a privatizáció és a tőzsdei privatizáció témakörével. Annak ellenére, hogy ezeket a jogintézményeket elsősorban a rendszerváltás időszakájához kötjük, mégsem tekinthetjük idejétműltnek őket. Értelemszerűen az asszociáció abból adódik, hogy központosított gazdasági modellből a piacgazdaságba való átmenet szükséges és meghatározó intézményeit képezték. Privatizációs folyamatok napjainkban is zajlanak, éppen ezért kimondottan hasznos a témakör vizsgálata. A privatizáció állami tulajdonú vagyontárgyak szándékolt, azaz jogszabály, vagy szerződés útján történő magántulajdonba kerülését jelenti. A privatizáció lényege tehát jogi értelemben a tulajdonoscserében áll.² Ennek az inverzét képezi az államosítás, vagyis a magántulajdonban lévő vagyontárgyak, termelőeszközök (bányák, gyárak, bankok, természeti kincsek, földek stb.) állami tulajdonba vétele kártalanítással vagy anélkül.³ A közfelfogás szerint az államosítás és a privatizáció szöges ellentétben állnak egymással – hiszen az előbbi a kormányzat hatáskörét terjeszti ki, kollektív szempontokat érvényesít az individualizmus rovására, korlátok közé szorítja a magántulajdon működését, míg az utóbbi elvileg a piac működését, a vállalkozás szabadságát erősíti, és mérsékli a politika befolyását a gazdaságra.⁴

A privatizációt és az államosítást összegezve tehát nem kapunk mást, mint az állami vagyon körének a meghatározását, azaz nem az állami vagyonnal való gazdálkodást jelenti, hanem pont az ennek alapjául szolgáló egyes javak körülhatárolását. Demokratikus viszonyok között a privatizáció és az államosítás tekinthető lényegében az állam tulajdonosi minőségében való megjelenésének is, nevezhetjük az állam gazdasági szereplőként történő eljárásának is. Ennek során gazdálkodik és olykor bővíti, olykor pedig szűkíti az állami vagyonba tartozó javak körét. Ebben a felfo-

² SÁRKÖZY Tamás: *A privatizáció joga Magyarországon (1989–1993)*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1993, 48.

³ Kislexikon: <http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/kislex/kislexis.htm>, 2020. május 20.

⁴ VOSZKA Éva: *Az állami tulajdon pillanatai. Gazdaságtörténeti és tudománytörténeti nézőpontok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2018, https://mersz.hu/dokumentum/dj334at__98/, 2020. május 20., <https://doi.org/10.18414/sjp.2018.11.1191>

gásban ez a tevékenység az állam gazdálkodásának egy meghatározó elemét képezi. Egy diktatórikus rendszerben azonban ez az értelmezés kiüresedik, hiszen ebben az esetben az állami tulajdonban lévő vagyonelemeket az állam nem mint gazdasági szereplő veszi magához, hanem az állam közhatalmi minőségére alapozza azt.

A tanulmány keretei között a kiindulópontot a rendszerváltás folyamán végbe ment folyamatok elemzése és értékelése jelenti, azonban a munka során rövid áttekintést kívánunk adni az állami vagyon napjainkig tartó alakulásáról is. A tanulmány részben összefoglaló, áttekintő jellegű, olyan kérdéseket vizsgál, amelyek ugyan a múltban történtek, de a jelen kérdéseire is választ adnak.

1. Történeti előzmények

Még mielőtt elkezdünk a privatizáció és a tőzsdei privatizáció témakörével foglalkozni érdemes tennünk egy rövid kitérőt és megvizsgálni a privatizációt lehetővé tevő előzményeket. Az államosítási folyamatok egyes ágazatokban már elkezdődtek az 1800-as években, mint például a vasút, vagy a telefonhálózat esetében, a XX. században több alkalommal is sor került a nemzeti vagyon újraelosztására, gondoljunk csak a Tanácsköztársaság időszakára, vagy a Horthy-korszak utolsó szakaszára.⁵ A vizsgálatunk tárgyát képező és a rendszerváltást megalapozó államosítás a II. világháborút követően 1945 után indult meg. Hazánk a II. világháborút követően szovjet befolyás alá került és megkezdődött az egypártrendszeren alapuló politikai rendszer kialakítása. A „szlámitaktikával” és a „kékcédulás” választásokkal hamar átvették a hatalmat a kommunisták, és megkezdődött az általuk vallott ideológia megvalósítása. Nemcsak a hatalmat tudhatták magukénak, de fokozatosan az élet minden területére kiterjedt a felügyeletük, a cenzúra mindennapossá vált, a társadalom mélyreható átalakítása kezdődött meg. A gazdasági rendszert is alapjaiban változtatták meg. 1945-től kezdődően megkezdtek az államosítást, aminek a sajátosságát az adta, hogy ez az államosítási hullám nem a közszolgáltatások ellátására irányuló területekre terjedt ki, hanem sokkal tágabb kört ölelt fel. Ezt az államosítást a magántárgyak nagyarányú és ellentételezés, vagy kárpótlás nélküli állami tulajdonba vonását jelentette. Mindez a társadalmi egyenlőséget hirdető marxista elképzelésen nyugvó kommunista ideológiából eredeztethető. A diktatórikus rendszerekre jellemző módszer, hogy nagyszabású államosítást hajtanak végre, mely jellemzően kárpótlás nélkül megy végbe. Nem volt ez másképp a kommunista blokkot képező országokban sem. 1948 végére az állami tulajdon súlya a gazdasági élet minden területén meghatározó lett, a döntőbb iparágakban pedig szinte kizárólagossá vált.⁶ A szovjet mintára átvett tervutasításos gazdaságpolitika vette kezdetét, ami a rendszerváltásig eltelt idő alatt szép lassan felemésztette a tartalékokat. A rendszer jellegzetességei

⁵ MIHÁLYI Péter: *Rendszerváltás és elitcsere 1945 után. (70 éve történt a magyarországi gyáripár államosítása)*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 2018, 2.

⁶ VEREBICS János: *Így államosították a magyar ipart a második világháború után*. 2018. október 22., https://makronom.mandiner.hu/cikk/20181022_verebics_janos_az_1945_1948_kozotti_magyar_allamositasok_gazdasagi_es_jogi_tortenetehez, 2020. május 19.

közé tartozott, hogy nem a piac alakította a termelést és a vállalatok döntéseit, hanem az állam. Az állami tulajdonban lévő termelő vállalatoknak nem volt saját döntése, a termelést illetően minden döntést az állam hozott meg. A piac önszabályozó mechanizmusa helyett a megrendeléseket, az árakat mind központilag határozták meg általában ötéves tervek formájában. A rendszer hosszú időn keresztül nem volt működtethető, hiszen gyakran nem megfelelően mérték fel központilag az igényeket és a termelőkapacitásokat, sok esetben pedig nem vettek figyelembe alapvető szempontokat. A tervet szinte minden esetben teljesítették papíron, azonban a gyakorlatban sok esetben elmaradtak a kitűzött számoktól. Az irreálisan meghatározott tervek megvalósítását tovább nehezítette, hogy akadozott a nyersanyagellátás. Az állam elsősorban a nehézipari és hadiipari termelést helyezte előtérbe, így a lakossági igényeket kiszolgáló termékek esetében rendszeres áruhiányok mutatkoztak. A rendszerre jellemző kifejezés használata a hiánygazdaság, mivel a gazdaságban folyamatosan jelen volt egy kisebb, vagy nagyobb fokú hiány az árupiacon. Ez a hiány „szívta” maga után felfelé az árakat, folyamatosan túlkereslet mutatkozott bizonyos termékek iránt, ez pedig természetesen hátrányosan befolyásolta a lakosság élet-színvonalát.

Mindezek a folyamatok, valamint a térségben végbement társadalmi és politikai változások következtében a rendszerváltás alkalmával szakítani kellett a fenntarthatatlanná vált központi irányítású gazdasági berendezkedéssel. A demokratikus rendszerbe történő átmenet egyik meghatározó részét képezte a piacgazdasági viszonyokra való áttérés, amihez viszont szükséges volt két alapvető jogintézmény bevezetésére, a privatizációra és a tőzsde intézményére.

2. A privatizáció intézménye

A privatizáció fogalmát elemezve, több kísérettel is találkozunk. Egyesek akképpen írják le a magyarországi privatizációt, mint a magántulajdon kialakításának, az állami szektor visszaszorításának történelmi folyamata.⁷ A privatizáció legtágabb fogalmába beletartozik a liberalizáció, a decentralizáció és a dereguláció is. Olyan gazdaságpolitikát jelent, amelyben az állam, ha lehet, nem avatkozik bele a gazdasági folyamatokba. Ezt alkalmazta a gyakorlatban a Reagan-kormány idején az USA is. A privatizáció szűkebb jogi fogalma a vállalatprivatizáció, ezen belül is az állami tulajdon terhére történő magánosítás. A magyar privatizációs jog ezt a fogalmat ebben a megközelítésben használta.⁸ Más elmélet szerint ebben a fogalomkörben nem számít privatizációnak sem az önkormányzati, sem a szövetkezeti va-

⁷ KOVÁCS Árpád: *A privatizáció folyamata Magyarországon (1990–1997)*. Budapest, 1997. október, <http://www.bibl.u-szeged.hu/porta/szint/tarsad/kozgazd/tulajdon/priv1/privfuz3.htm>, 2020. május 20.

⁸ ERDŐS Éva: *A privatizáció és annak tőzsdei útja*. PhD-értekezés, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Doktori Iskola, Miskolc, 2000, 45–55.

gyon magánosítása.⁹ Tehát a privatizáció felfogható egyfelől, mint a társadalmi-gazdasági életbe való állami beavatkozás csökkentése, mint végeredmény, és egyben a valódi hatékony ún. önkorlátozó kormányzás eszköze. Ugyanakkor Nyugat-Európában a privatizáció jóval szűkebb területre vonatkozik: az állami tulajdon újbóli magántulajdonba juttatását jelenti, vagyis tulajdonosváltást, tehát ún. tulajdoni privatizációról beszélhetünk.¹⁰ Az 1990-es Vagyonpolitikai Irányelv a céljai között határozza meg a privatizációt. Ennek alapján az állami vagyon értékesítésének célja, hogy ennek révén fokozatosan bővüljön a magántulajdon, erősödjön a valódi önkormányzat és közösségi tulajdon. A nemzet vagyonát tényleges eredmény- és vagyongyarapítási érdekekkel rendelkező tulajdonok működtessék, a nemzetgazdaságban erősödjének a tulajdonosi motivációk.¹¹ Egy újabb álláspont szerint a privatizáció az állami tulajdonosi szerepének csökkentését szolgáló eszköz.¹² Egy másik törvény szerint a privatizáció az állam tulajdonában álló részvények és üzletrészek (a továbbiakban: társasági részesedések), illetve egyéb vagyon (a továbbiakban együtt: vagyon) mielőbbi értékesítése magántulajdonosok részére (privatizáció).¹³

A privatizáció fogalmát még sokféleképpen lehetne körülhatárolni, azonban a definíciók rendelkeznek egy közös kapcsolódási ponttal, amely nem más, mint a tulajdonosváltás. Ez számunkra jogi szempontból a definíció magjának is tekinthető. Elmondható tehát, hogy Magyarországon a magánosítás, vagyis a privatizáció jogi lényege a vagyontárgyak tulajdonoscseréje: az állam, mint tulajdonos helyébe magántulajdonosok lépnek.¹⁴

Érdemes megemlítenünk, hogy a Magyarországon lezajló privatizáció első szakaszát szokás spontán privatizációnak is nevezni. A rendszerváltást megelőző években megkezdődött az állami vagyon magánkézbe kerülése, így lényegét tekintve nem különbözik a privatizációtól. A spontán jelzőt pedig amiatt kapta, hogy ez a fajta magánosítás nem az állam tudatos döntésén alapult. A spontán privatizáció tudatos vállalati döntésen alapult, ahol a vállalat vezetői saját – és olykor a vállalat – érdekei alapján maguk választották meg privatizációs partnereiket, a privatizáció módját és feltételeit.¹⁵ Módszerét tekintve változatos képet mutatott, voltak, akik a cég stratégi-

⁹ FRANCISOVICS István: *Az állami vagyon privatizációja, az önkéntes decentralizált privatizáció Magyarországon*. Themis, ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2014. június 31.

¹⁰ SÁRKÖZY Tamás: *Rendszerváltozás és a privatizáció joga*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1997, 14.

¹¹ ERDŐS: *A privatizáció...* 54.

¹² BÁGER Gusztáv – KOVÁCS Árpád: *Privatizáció Magyarországon*. I. kötet. Állami Számvevőszék, Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, 11.

¹³ 1995. évi XXXIX. törvény az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről 1. § (1)

¹⁴ ERDŐS: *A privatizáció...* 12.

¹⁵ KOLLEGA TARSOLY István: *Magyarország a XX. században*. II. kötet, *Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság. A spontán privatizáció időszaka (1987–1990)*. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996–2000, <http://vmek.niif.hu/02100/02185/html/394.html>, 2020. május 21.

ai elemeinek a kivásárlásán keresztül, voltak, akik a vállalat meghatározott szerződéses partnerével kötöttek olyan ügyletet, ahol az érték-ellenérték nem állt egymással arányban¹⁶ (feltűnő értékaránytalanság), így az olcsón eladott terméket a kiválasztott szerződéses partner jóval drágábban tovább-értékesítve az abból keletkező profitot a magáénak tudhatta. Így a módszer az állami vagyon egyik jellemző magánkézbe juttatását jelentette. Az említett módszereket rejtett privatizációnak is nevezték, illegális, vagy féllegális mivoltuk miatt. A spontán privatizációnak további két típusát is megkülönböztethetjük, melyek közül az egyik az apport privatizáció. Ebben az esetben olyan társaság alapítást értünk alatta, amely során az állami vagyon apportálásán keresztül az állami tulajdonú cég egyes részegységeit kiszervezik. A másik típus pedig, amikor az állami vállalat teljes vagyonával társasággá alakul.¹⁷ A spontán privatizációs időszak alatt jellemzően az 1980-as évek utolsó éveit értjük 1990-nel bezárólag. Ezt az időszakot a pártállami berendezkedés politikai gyengülése, a gazdasági problémák felerősödése, illetve a jogszabályi környezet megváltozása tette lehetővé. Az 1987. évi 28. tvr. szerint egy jogi személy részvétele esetén már magánszemélyek és magántársaságok is részt vehettek rt.-k, kft.-k alapításában, állami jelenlét mellett. A folyamatot az 1988. évi VI. társasági törvény és a külföldi befektetéseket szabályozó törvény, illetve az 1989. évi átalakulási törvény terebélyesítette ki, ezek a törvények adtak igazán lehetőséget nagy állami vagyonok magánkézbe juttatására.¹⁸ A spontán privatizációs folyamatok előfeltételeit elsősorban nem azért tették lehetővé, mert az állami vagyont magánkézbe kívánták juttatni, hanem a gazdasági nehézségekkel küzdő vállalatok helye-

¹⁶ Laesio enormis, vagyis felén túli sérelem, amit ma feltűnő értékaránytalanság néven illetünk. A rendszerváltás idején hatályban lévő Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény ekképp szabályozta:

201. § (1) A szerződéssel kikötött szolgáltatásért – ha a szerződésből vagy a körülményekből kifejezetten más nem következik – ellenszolgáltatás jár. (2) Ha a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között anélkül, hogy az egyik felet az ajándékozás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az értékkülönbség, a sérelmet szenvedő fél a szerződést megtámadhatja. A tanulmány megírásakor hatályban lévő Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szintén tartalmaz rendelkezéseket a felén túli sérelemre.

6:98. § [Feltűnő értékaránytalanság]

(1) Ha a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás értéke között anélkül, hogy az egyik felet az ingyenes juttatás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az aránytalanság, a sérelmet szenvedett fél a szerződést megtámadhatja. Nem támadhatja meg a szerződést az, aki a feltűnő értékaránytalanságot felismerhette vagy annak kockázatát vállalta.

(2) A felek az (1) bekezdésben megállapított megtámadási jogot – fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés kivételével – a szerződésben kizárhatják.

¹⁷ ERDŐS: *A privatizáció...* 68–69.

¹⁸ KOLLEGA TARSOLY István: *Magyarország a XX. században*. II. kötet, *Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság. A spontán privatizáció időszaka (1987–1990)*. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996–2000, <http://vmek.niif.hu/02100/02185/html/394.html>, 2020. május 21.

tén kívántak ilyen formán segíteni. Fizetéseképtelenségük elkerülése érdekében növelni kívánták jövedelmüket, bővíteni piacukat, amelyhez akár adómentességet, vagy többéves adókedvezményt biztosítottak. Tekintettel arra, hogy az állami tulajdon – főleg a spontán privatizáció időszakában – nem feltétlenül került magánkézbe, hanem az továbbra is az állami tulajdonú vállalat tulajdonát képezte, erre az esetre az „álprivatizációs” kifejezést is használja a szakirodalom.¹⁹

Egy további fontos megállapítást érdemes tenni a privatizációhoz. Általában privatizációról beszélünk, amennyiben az állami vagyon magántulajdonba kerül, annak mértékétől függetlenül. Az állami részvénnyek átruházása esetében is igaz az előbb leírt állítás, azonban jogi értelemben igazán akkor nyer értelmet a vállalat tényleges privatizálása, ha annak legalább 50% + 1 szavazati jog erejéig magántulajdonba kerül.²⁰

A bevezető gondolatok között már említést tettünk a privatizáció célját illetően, ami nem más mint a nagymértékű gazdasági szerkezetváltás a piacgazdasági viszonyok megteremtése érdekében. A célok ettől részletesebb kibontása során látni fogjuk, hogy a privatizáció csupán egy, azonban meghatározó elemét képezte a rendszerváltás folyamatának. Az elérendő célok között volt, hogy kiépüljön a jogállamiság, valamint a demokrácia jog- és intézményrendszere, tehát egy plurális politikai berendezkedés alakuljon ki. Kiépüljön a piacgazdaság, amely a magántulajdonon alapul, továbbá, hogy elkezdődjön Magyarország integrálódása az európai szervezetekbe és a világ más demokratikus, politikai, gazdasági és kulturális szervezeteibe. Ennek alapján a privatizáció célja:

- a magántulajdonon álló piacgazdaság kiépítése, a tulajdonviszonyok rendezése,
- a gazdálkodás hatékonyságának növelése,
- a gazdaság tőkehiányának enyhítése,
- új korszerű technológiák és vezetési módszerek meghonosítása,
- a gazdasági szerkezetváltás ösztönzése,
- a piacvesztés megállítása, új piacok szerzése,
- a hazai piaci szereplők körének bővítése,
- a hazai tőkepiac fejlesztése, a hazai és nemzetközi tőke és multinacionális társaságok bevonása,
- a külföldi befektetők privatizációs érdeklődésének fenntartása,
- intenzív bekapcsolódás a nemzetközi munkamegosztásba,
- a hazai vállalkozások fejlődésének támogatása,
- a gazdasági társaságok működőképességének megőrzése,
- munkahelymegőrzés, munkahelyteremtés,
- a privatizációs bevételek felhasználása a pénzügyi stabilitás javítására, technológiafejlesztésre, a reorganizációra, a környezeti károk enyhítésére, exportbővítésre,
- a dolgozói tulajdonszerzés, illetve a vezetői kivásárlás előmozdítása,

¹⁹ MÓRA Mária: Az állami vállalatok (ál)privatizációja. *Közgazdasági Szemle* 1991/6., 569–579.

²⁰ ERDŐS.: *A privatizáció...* 30.

- a lakossági kisbefektetők körének szélesítése, a kárpótlási jegyek ellenében megfelelő vagyon juttatása.²¹

A privatizáció alapjait az 1989. évi XXXI. törvénnyel módosított Alkotmány határozta meg. A privatizációs törvények első hullámaként aposztrofált törvények az 1990. évi VII. törvény az *Állami Vagyonügynökségről (ÁVÜ) és a hozzá tartozó vagyon kezeléséről*, az 1990. évi VIII. törvény az *állami vagyon védelméről*, az 1990. évi XVI. törvény a *koncesszióról*, valamint az 1990. évi LXXIV. törvény a *kiskereskedelmi, vendéglátóipari és fogyasztási tevékenységet végző állami vállalatok privatizációjáról*. Ezek voltak az úgynevezett „előprivatizációs törvények”. Az Antall-kormány 1992-ben jelentette meg a Kormány Tulajdonosi és Privatizációs Stratégiáját, és ezt követően, erre a dokumentumra alapozva, döntően 1992-ben születtek meg lényegében a privatizációs jog második hullámát képviselő ún. „privatizációs törvények”.

Az 1994. évi parlamenti választások nyomán hivatalba lépett MSZP–SZDSZ-kormány – a korábbi jogi keretek alapjait megőrizve – új szervezeti keretekben, egységesített törvényi szabályozás alapján kívánta megvalósítani privatizációs elképzeléseit – egyszersmind célul tűzve a tömeges privatizáció lezárását az 1994–1998-as parlamenti ciklusban. Az egységesített törvényi szabályozást az 1995. évi XXXIX. törvény az *állam tulajdonában lévő vagyon értékesítéséről* („privatizációs törvény”) foglalta keretbe.²²

Itt érdemes megjegyezni, hogy 1991-től megalkotásra kerültek azok a kárpótlási törvények is, amelyek a privatizációt azáltal érintették, hogy a korábbi rendszer által okozott tulajdoni, illetve más sérelmek részleges kárpótlása keretében kiadott sajátos értékpapírokat, a kárpótlási jegyeket az állami tulajdon privatizációjánál lehetett felhasználni. A kárpótlási törvény a volt tulajdonosoknak bemutatóra szóló forgalomképes értékpapírként kárpótlási jegyet adott, amellyel részt lehetett venni a privatizációban, azaz állami vagyontárgyakat (pl. részvényt) lehetett szerezni.²³

Még egy további privatizációs formát érdemes megemlítenünk, a reprivatizációt. A reprivatizáció (vagy restitúció) során korábban államilag kisajátított vagyonelemek kerülnek vissza eredeti tulajdonosukhoz. Ezt a módszert csak nagyon szűk körben és ritkán alkalmazták, mivel a korábbi tulajdonjogok a legtöbb esetben nem határozhatók meg egyértelműen és nehezen követhetők. Különösen problematikus lehet a reprivatizáció olyan esetekben, amikor a privatizálandó egységet korábban több tulajdonosától is kisajátította az állam, vagy ha az állam jelentős beruházásokat létesített az adott termelési egységben, amely költségeit a társadalom egésze viselt. A (közvetlen) reprivatizáció tehát általában csak azon ritka esetekben került

²¹ KOVÁCS Árpád: *A privatizáció folyamata Magyarországon (1990–1997)*. Budapest, 1997. október. <http://www.bibl.u-szeged.hu/porta/szint/tarsad/kozgazd/tulajdon/priv1/privfuz3.htm>, 2020. május 20.

²² CSÁKI Gy. – MACHER Á.: *A magyarországi privatizáció 10 éve (1988–1997). Magyarország évtizedkönyve, 1988–1998: a rendszerváltás* 1–2. szám, 1998, 116–160.

²³ ERDŐS: *A privatizáció...* 74–75.

alkalmazásra, amikor a tulajdonjogok egyértelműen igazolhatóak voltak, és az eljárás nem sértett jogos társadalmi érdekeket.²⁴

3. Tőzsdei privatizáció jogintézménye – a privatizáció tőzsdei útja

A tőzsdei privatizáció a magánosításnak egy meghatározott formáját, és egyben a privatizáció egyik módszerét és útját is jelenti.²⁵ Fogalma alapján az állami vállalatok magánkézbe adásának egyik legfontosabb eszköze a tőkepiaci értékesítés, amikor az állami vagyongazdálkodó szervezet a társaságok részvényeinek meghatározott hányadát – általában kisebbségi részét – előre nem ismert pénzügyi befektetőknek értékesíti szigorúan meghatározott szabályok szerint, és ezzel a társaság tulajdonosi körét kiterjeszti, vagy kilép a tulajdonosi körből, magánbefektetőknek átadva a helyét.²⁶ A tőzsdei privatizációhoz több jogi előfeltételre is szükség volt, mint magának az értékpapírpiaconak a létrejöttére, illetve az állami vállalat jogi státuszváltozását lehetővé tevő jogi környezetre. Maga a tőzsdei privatizáció folyamatát az állami vállalat részvénytársasággá alakulása, majd részvényeinek nyilvános kibocsátása, tőzsdei bevezetése és értékesítése képezi. A tőzsdei privatizáció intézménye megosztotta a szakma véleményét. Egyfelől a tőzsde szigorú szabályai miatt kevés olyan társaság volt, ami ezeknek a szigorú előírásoknak megfelelt. Másfelől a tőzsdén való értékesítés során az aktuális piaci ár alapján tudták értékesíteni a részvényeket, így a leértékelődött vagyont csupán áron alul lehetett sok esetben értékesíteni. Ebben az esetben fennállt a veszélye, hogy nem kapja meg az állam azt az értéket, amit pár év múlva képviselne a cég, tehát veszteséges lenne az értékesítés. A tőzsdei értékesítés ellen szólt az is, hogy a tőzsdén való megjelenés többletköltséggel jár, többletadminisztrációval jár, a tőzsdei árfolyam nem tükrözi a társaság tényleges értékét, valamint, hogy a vállalat kitétté vált az ellenséges felvásárlásnak. Ugyanakkor nem csupán ellenérvek szóltak a tőzsdei privatizáció mellett.²⁷ Előnyként lehetett felhozni, hogy a jó minőségű állami vállalatok tőzsdei bevezetése fejleszti a tőkepiacot, a tőkepiaci tranzakciók átláthatóbbak, és sok esetben egyszerűbbek, mint az egyéb privatizációs technikák, továbbá a társaság számára a tőzsdei jelenlét forrásbevonási lehetőséget nyújtott. Ezen túlmenően pedig reklámlehetőséget is hordoz magában és nagy fokú likviditást is biztosít.²⁸ Tehát a privatizáció tőzsdei útja lehetővé teszi a friss

²⁴ TÓTH Máté – BAKSAY Gergely – BILEK Péter – CZAKÓ Veronika – GÁSPÁR Pál – ORBÁN Gábor: *A privatizáció összehasonlító elemzése a csatlakozó és egyes átalakuló gazdaságokban*. Budapest, 2003. szeptember 8.

²⁵ ERDŐS: *A privatizáció...* 191–219.

²⁶ ERDŐS: *A privatizáció...* 195.

²⁷ ERDŐS Éva: A tőzsdei privatizáció. *Facultas Nascitur, 20 éves a jogászképzés Miskolcon*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001, 79–109.

²⁸ ERDŐS Éva: A részvények tőzsdei bevezetési eljárása, *Advocat* 2001/2., 6–9.

tőke gyors bevonásának lehetőségét, ami pénzügyi alapot adhat a vállalkozás versenyképességének emeléséhez.²⁹

A magyar privatizáció az angol mintát követte részben. Az angol típusnak három jól elkülöníthető ütemét lehet megkülönböztetni. Az első a privatizáció körének kijelölése, a második ütem a privatizálásra váró vállalatok feljavítása, a harmadik ütem a feljavított állami vállalatok piaci verseny útján – legtöbb esetben a tőzsdén – való értékesítése. Magyarországon az angol mintának módosított gyakorlata alakult ki, amelyből kimaradt az angol példában említett második ütem, a feljavítás. Nagy eltérés mutatkozott abban a tekintetben is, hogy az angol tőzsde működése jóval nagyobb múltat tudhatott maga mögött, mint a magyar. Fontos eltérés az is, hogy a tulajdonviszonyok miatt a nyugat-európai privatizáció „rendszererősítő”, míg a kelet-európai „rendszerelváltó privatizáció”. Ebből az is következik, hogy a magyar privatizáció, mint „posztkommunista” ország, sokkal nagyobb részét érintette a nemzetgazdaságnak. Ami pedig az ütemét illeti, a magyar privatizációs folyamat sok feladattal telített és gyorsabb lefolyású volt, mint az angol. Az angol privatizációnak három fázisa különböztethető meg. Először azok a cégek kerültek privatizálásra, amelyek állami tulajdona nem indokolt, mert a magánszektor is szolgálja ugyanazt a tevékenységet. A második körben a közművek privatizálására került sor. A harmadik fázis pedig a jóléti állam feladatainak a magánkézbe adását jelentette.³⁰

Az alulértékelés a kormányzati bevételekre negatívan hatott, a privatizációs bevételt tehát az állam nem érte el maximális mértékben. Az alulárazás kedvezménynek is értékelhető, de nem megfelelő módszer – csupán jó politikai fogásnak minősíthető, de az állam mindenképp károsodott. A befektetők kedvezményezése és az állam privatizációs bevételeinek növelése ugyanis nem lehet együttesen kezelt cél, mindkettőnek eleget tenni lehetetlen.³¹

4. Az állami vagyon szerkezete akkor és most

A rendszerváltás jelentős fordulatot hozott az állami vagyon tekintetében, hiszen megszűnt az állami tulajdon kizárólagossága és a magántulajdon bizonyos értelemben egyenrangúvá vált vele. Ez a folyamat törvényszerűen azzal járt, hogy az állami berendezkedés területén decentralizáció ment végbe. Mindez a helyi önkormányzatok megjelenését hívta életre, ami kétségkívül érinti a nemzeti tulajdonnal való gazdálkodást és annak szerkezetét is. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény tartalmazta az egyes vonatkozó rendelkezéseket. A jogszabály úgy rendelkezett, hogy a helyi önkormányzat vagyona a tulajdonából és a helyi önkormányzatot megillető vagyoni értékű jogokból áll, amelyek az önkormányzati

²⁹ TÖRÖK L.: Az európai privatizációs modellek komparatív elemzése: posztoszocialista és piaci intézményi eljárások a magánosításban. *Közgazdaság tudományos füzetek* VI. évfolyam, 3. szám, 2011. október, 181–196.

³⁰ ERDŐS ÉVA: Egy tőzsdei mintaprivatizáció: az angol privatizációs eljárás. *Pénzügyi Szemle* 2001/10., 878–888.

³¹ ERDŐS: *Egy tőzsdei mintaprivatizáció....* 878–888.

célok megvalósítását szolgálják. Az önkormányzati vagyon külön része a törzsvagyon, amelyet a többi vagyontárgytól elkülönítve kell nyilvántartani.³² A törvény az osztott önkormányzati vagyon modelljét alkalmazza. Ennek alapján a vagyon két kategóriába sorolható, a törzsvagyon, valamint az üzleti vagyon. Így a közfeladat ellátását szolgáló vagyonelemek élesen elkülönülnek azon vagyonelemtől, melyek egyéb célokra felhasználhatók és vállalkozásokba bevonhatók.³³ A törvény azt is rögzíti, hogy a törzsvagyon körébe tartozó tulajdon vagy forgalomképtelen, vagy korlátozottan forgalomképes. Az önkormányzatok kezelésébe nagyobb mennyiségű nemzeti vagyon került át, melyet az *egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról* szóló 1991. évi XXXIII. törvény rendezett. Ezeket a jogszabályokat egészítette ki az *államháztartásról* szóló 1992. évi XXXVIII. törvény, mely további rendelkezéseket tartalmazott az államháztartás alrendszeréhez tartozó vagyongazdálkodásról. A törvény tartalmaz rendelkezéseket a kincstári vagyon vonatkozásában, azonban 1995-ig nem került meghatározásra a kincstári vagyon fogalma.³⁴ Az 1992. évi XXXVIII. törvény módosítása szerint kincstári vagyonnak minősül az állami feladat ellátását szolgáló vagyon, amely a társadalom működését, a nemzetgazdaság céljai megvalósítását segíti elő. Továbbá ebbe a körbe tartozik az állami tulajdonban lévő társasági részesedés, az ahhoz kapcsolódó joggal együtt, amely a központi költségvetésből vagy elkülönített állami pénzalapból származó pénzeszközök felhasználásával került vagy kerül állami tulajdonba.

Az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvény jelentette a tőzsdei privatizációnak a bázisát. A törvényben meghatározott vagyonelemek tekintetében értékesítési kényszert írt elő, melyet az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. feladataként határozott meg. A jogszabály tartalmazta a hatálya alá tartozó vagyonelemek értékesítésének az eljárását, amely alapján tőzsdei értékesítésre adott megbízás alapján is értékesítésre kerülhetett a vagyon.³⁵ Az említett értékesítési eljárás során a törvény a versenyeztetés mellőzését is lehetővé tette.³⁶ A törvény I. fejezetében rendelkezik a tartós állami tulajdonról, meghatározva az ebbe tartozó vagyonelemeket.

A rendszerváltást követő nagyobb privatizációs hullám lezárását követően a következő állomást az *állami vagyonról* szóló 2007. évi CVI. törvény jelentette. A törvény az állami vagyon körét duális módon felosztotta, így rendeltetésétől függően tagolódik kincstári vagyonra és üzleti vagyonra. A kincstári vagyon körébe tartozik

³² A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, 78. § (1), (2).

³³ HOFFMAN István: Az önkormányzati vagyonra vonatkozó főbb szabályozási modellek vázlata. *Kodifikáció és Közigazgatás* 2013/1., 52–53.

³⁴ MENYHÁRT Szabolcs.: A nemzeti vagyonjog fejlődése a rendszerváltástól. *Miskolci Jogi Szemle* XII. évfolyam 2017/2. különszám, 357–366.

³⁵ 1995. évi XXXIX. törvény az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről 27. § (3).

³⁶ 1995. évi XXXIX. törvény az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről 28. § (2).

ekkor, minden olyan vagyonelem, amelyet törvény kizárólagos állami tulajdonba tartozó vagyonként forgalomképtelennek, illetve korlátozottan forgalomképesnek minősít. Az állami vagyon felett a tulajdonosi jogokat a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács gyakorolta, amelyet a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. útján lát el.

Következő nagyobb állomásunk az Alaptörvény megalkotásához nyúl vissza, amely nem kis novumot tartalmaz. Nevezetesen, hogy a nemzeti vagyonjogra vonatkozó alapvető szabályokat alaptörvényi szintre emeli.³⁷ Az Alaptörvény rögzíti, hogy az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele. Nemzeti vagyont csak törvényben meghatározott célból lehet átruházni, törvényben meghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményének figyelembevétele mellett. Az Alaptörvény továbbá garanciális elemként rögzíti azt is, hogy nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.³⁸ Ennek alapján a *nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény* keretjelleggel szabályozza a nemzeti vagyon jog tárgykörébe tartozó területet. Szabályozása hatálya alá von minden nemzeti vagyonelemet, függetlenül annak tulajdonosától, kezelőjétől, rendeltetésétől. Az állami vagyonról szóló törvények, továbbá az ágazati törvények, a nemzeti vagyon jog helyi szintjét pedig az önkormányzatok által a szabályokhoz igazított vagyongazdálkodási rendeletek képezik. A vagyontörvény továbbra is fenntartja a forgalomképtelen, korlátozottan forgalomképes, illetve üzleti (forgalomképes) vagyon kategóriát. Új elemként bevezeti a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon fogalmát: az a nemzeti vagyon, amelynek állami tulajdonban, illetve a helyi önkormányzat tulajdonában történő megőrzése hosszú távon indokolt, és a vagyon nem minősül az állam vagy a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolognak. *Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény* szabályozza a helyi önkormányzatok gazdasági alapjait. A törvény az önkormányzati vagyonhasznosításra, illetve elidegenítésre vonatkozó speciális szabályokat tartalmazza, amelyeket egyébként az a nemzeti vagyonról szabályaival együtt kell alkalmazni, illetve értelmezni.³⁹

A nemzeti vagyonról szóló törvény alapján a helyi önkormányzat vagyona törzsvagyon vagy üzleti vagyon lehet. A törzsvagyon közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását szolgálja. A törzsvagyon három részre oszlik: azokra, amelyeket a nemzeti vagyonról szóló törvény kizárólagos önkormányzati tulajdonban álló vagyonnak minősít, valamint azokra, amelyeket az nemzeti vagyonról szóló törvény, vagy a helyi önkormányzat rendelete nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősít,

³⁷ MENYHÁRT: i. m. 357–366.

³⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), 38. cikk.

³⁹ MENYHÁRT: i. m. 357–366.

és azokra, amelyeket a törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete korlátozottan forgalomképes vagyonelemként állapít meg. Az első két kategória képezi az önkormányzat forgalomképtelen törzsvagyont. Az üzleti vagyonra külön szabályok a nemzeti vagyonról szóló törvény alapján nem vonatkoznak, a gazdálkodás során a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény feladat- és hatásköri szabályai alapulvételével kell eljárni. Ez azt jelenti, hogy az önként vállalt helyi közügyek megoldása (amely szélesebb kört ölel fel és nem feltétlenül jelenti az üzleti vagyonnal való rendelkezést) nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt önkormányzati feladat- és hatáskörök ellátását, és finanszírozása a saját bevételek vagy az erre a célra biztosított külön források terhére lehetséges.

A kialakult szabályanyag rendelkezési szempontjából négy csoportba sorolhatók a nemzeti vagyont képező elemek. Az első kategória a legszigorúbban védett nemzeti vagyoni kör, azaz a kizárólagos állami és önkormányzati tulajdon, amely forgalomképtelen, vagyis teljes elidegenítési és terhelési tilalom, valamint a dologi jogi és az osztott tulajdon létesítésének tilalma is vonatkozik rá. A törvény ezeket a vagyonelemeket taxatív módon meghatározza. Az állam és önkormányzatok kizárólagos tulajdona fő szabályként kizárólag koncesszió útján hasznosítható. A második kategória a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon, amely a védett vagyongazdálkodási érdek „második védelmi vonalát” képezi. Ez a vagyoncsoport megegyezik a forgalomképtelen vagyontárgyakkal abban a tekintetben, hogy ezek a vagyonelemek sem idegeníthetők el, nem terhelhetők meg. Hasznosításuk szabályozása azonban kevésbé szigorú, fő szabályként nem koncesszióköteles. Ebben az esetben lehetőség van például a vagyonkezelés, a bérlet, a haszonbérlet intézményeinek alkalmazására. A nemzeti vagyon harmadik kategóriája a korlátozottan forgalomképes vagyoni kör. Az idetartozó vagyonelemek eladhatók, megterhelhetők, de csak törvényben vagy önkormányzati rendeletben meghatározott feltételek szerint. Ezt a kategóriát csak a definíció szintjén említi meg az nemzeti vagyonról szóló törvény, feltehetően az említett kategóriába tartozó vagyonelemek magas száma miatt. A negyedik csoportba az üzleti vagyon tartozik, amely engedély nélkül elidegeníthető, hasznosítható, ennek alapján a piaci forgalom része. Külön kategóriát képeznek azok az egyébként nemzeti vagyonba tartozó vagyonelemek, amelyekre a nemzeti vagyonról szóló törvény hatálya nem terjed ki, így ezekre a szabályait nem lehet alkalmazni. Ilyenek az államháztartás körébe tartozó szervek és személyek pénzvagyona, a követelések és a fizetési kötelezettségek, a társadalombiztosítás és az elkülönített állami pénzalapok pénzvagyona, valamint a nemzeti adatvagyon.⁴⁰

5. Összefoglaló gondolatok

Láthatjuk, hogy a rendszerváltást követő időszak meglehetősen eseménydús, és rövid idő alatt ismét tulajdonost cserélt az országban fellelhető vagyonelemek je-

⁴⁰ MOGYORÓSI Sándor: A nemzeti vagyonról szóló törvény alkalmazása a helyi önkormányzatok életében. *Új magyar közgazdaság* 2014/4., 53–71.

lentős része. A változásokat egyértelműen illelhetjük a drasztikus és mélyreható jelzővel, azonban a békés politikai átmenetnek is köszönhetően több esetben érezhetjük az előző rendszernek a ráhatását a folyamatokra. A szakembereknek új kihívásokkal kellett szembenézni. Ezeknek a tényezőknek köszönhetően korántsem volt mindig igazságos, vagy éppen jól átgondolt a privatizációs folyamat. Van, aki szerint a magyar állam számára a privatizáció összességében inkább veszteséget jelentett, mintsem hasznot, tekintettel arra, hogy a vételár jóval érték alatt került megállapításra.⁴¹ Egyetértünk azzal a megállapítással, hogy a vagyoni jog alapvetően a privatizációra fókuszál, viszont a vagyoni védelem csak indirekt módon jelenik meg, ami sokszor vezethetett a nemzeti vagyoni indokolatlan elvesztéséhez.⁴²

Tény, hogy az állam bizonyos szektorokban nem tud nyereségesen működni, így ezeket érdemes magánkézbe adni. Azonban fontos az egyensúly kialakítása és annak megtartása, hiszen a privatizáció során több olyan eset is előfordult, ahol akár a nemzeti kincsek is magánkézbe kerültek.⁴³ A visszaállamosítás pedig többnyire magában hordozta a veszteséget. A magyar privatizáció a privatizáció módszereinek változatos útjait járta meg, a létező technikák közül csak az ingyenes kuponprivatizációt nem alkalmazta a privatizáció több mint 10 éve során. A 10 év – bár sok ellentmondással terhes, gazdasági veszteséggel is együtt járt – megállapíthatjuk, hogy legnagyobb eredménye az, hogy a magántulajdon döntő többségén alapuló tulajdoni rendet létre tudta hozni.⁴⁴

Felhasznált irodalom:

- [1] BÁGER Gusztáv – KOVÁCS Árpád: *Privatizáció Magyarországon*. I. kötet, Állami Számvevőszék, Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004.
- [2] CSÁKI György – MACHER Ákos: A magyarországi privatizáció 10 éve (1988–1997). *Magyarország évtizedkönyve 1988–1998: a rendszerváltás, 1998/1–2.*, 116–160.
- [3] ERDŐS Éva: *A privatizáció és annak tőzsdei útja*. PhD-értekezés, Deák Ferenc Doktori Iskola, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2000.
- [4] ERDŐS Éva: A részvények tőzsdei bevezetési eljárása. *Advocat* 2001/2., 6–9.
- [5] ERDŐS Éva: *A tőzsdei privatizáció*. Facultas Nascitur, 20 éves a jogászképzés Miskolcon, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001, 79–109.
- [6] ERDŐS Éva: Egy tőzsdei mintaprivatizáció: az angol privatizációs eljárás, *Pénzügyi Szemle* 2001/10., 878–888.

⁴¹ PRUGBERGER Tamás: Politikai felelősség közjogi, büntető- és polgári jogi felelősséggel kiegészítve. *Polgári Szemle* 2009/6., 7.

⁴² MENYHÁRT: i. m. 357–366.

⁴³ ERDŐS: *A tőzsdei privatizáció...* 79–109.

⁴⁴ ERDŐS: *A privatizáció...* 232.

-
- [7] FRANCISOVICS István: *Az állami vagyon privatizációja, az önkéntes decentralizált privatizáció Magyarországon*. Themis, ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014. június 31.
- [8] HOFFMAN István: Az önkormányzati vagyonra vonatkozó főbb szabályozási modellek vázlata, *Kodifikáció és Közigazgatás* 2013/1., 52–53.
- [9] Kislexikon: <http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/kislex/kislexis.htm>, 2020. május 20.
- [10] KOLLEGA TARSOLY István: *Magyarország a XX. században*. II. Kötet, *Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság, A spontán privatizáció időszaka (1987–1990)*. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996–2000, <http://vmek.niif.hu/02100/02185/html/394.html>, 2020. május 21.
- [11] KOVÁCS Árpád: *A privatizáció folyamata Magyarországon (1990–1997)*. Budapest, 1997, <http://www.bibl.u-szeged.hu/porta/szint/tarsad/kozgazd/tulajdon/priv1/privfuz3.htm>, 2020. május 20.
- [12] MENYHÁRT Szabolcs: A nemzeti vagyonjog fejlődése a rendszerváltástól. *Miskolci Jogi Szemle* XII. évfolyam 2017/2. különszám, 357–366.
- [13] MIHÁLYI Péter: *Rendszerváltás és elitcsere 1945 után (70 éve történt a magyarországi gyáripar államosítása)*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2018.
- [14] MOGYORÓSI Sándor: A nemzeti vagyonról szóló törvény alkalmazása a helyi önkormányzatok életében. *Új magyar közigazgatás* 2014/4., 53–71.
- [15] MÓRA Mária: Az állami vállalatok (ál)privatizációja, *Közgazdasági Szemle* 1991/6., 569–579.
- [16] PRUGBERGER Tamás: Politikai felelősség közjogi, büntető- és polgári jogi felelősséggel kiegészítve. *Polgári Szemle* 2009/6., 7.
- [17] SÁRKÖZY Tamás: *A privatizáció joga Magyarországon (1989–1993)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.
- [18] SÁRKÖZY Tamás: *Rendszerváltozás és a privatizáció joga*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1997.
- [19] TÖRÖK László: Az európai privatizációs modellek komparatív elemzése: posztoszocialista és piaci intézményi eljárások a magánosításban. *Közgazdaság tudományos füzetek* 2011/3., 181–196.
- [20] TÓTH Máté – BAKSAY Gergely – BILEK Péter – CZAKÓ Veronika – GÁSPÁR Pál – ORBÁN Gábor: *A privatizáció összehasonlító elemzése a csatlakozó és egyes átalakuló gazdaságokban*. ICEG European Center, Budapest, 2003.

- [21] VEREBICS János: *Így államosították a magyar ipart a második világháború után*. 2018. október 22. https://makronom.mandiner.hu/cikk/20181022_verebics_janos_az_1945_1948_kozotti_magyar_allamositasok_gazdasagi_es_jogi_tortenetehez, 2020. május 19.
- [22] VOSZKA Éva: *Az állami tulajdon pillanatai, Gazdaságtörténeti és tudománytörténeti nézőpontok*. https://mersz.hu/dokumentum/dj334at__98/, 2020. május 20.

Jogszábjegyzék:

1. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
2. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
3. 1995. évi XXXIX. törvény az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről
4. Az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény
5. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény
6. Nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény